

ГРИГОР'ЄВА Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10002, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3228-2033>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3708575/grygorieva-tetiana/>

МИХАЙЛОВА Оксана – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті, Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10002, Україна.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2999-8583>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3414003/oksana-mykhailova/>

ГУМАНКОВА Ольга – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті, Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10002, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1294-8371>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3703114/olga-humankova/>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.5>

Бібліографічний опис статті: Григор'єва, Т., Михайлова, О., Гуманкова, О. (2021) Інтерактивні методи навчання іноземних мов дорослих. *Людознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 12 (44), 36–45, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.5>

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДОРОСЛИХ

Анотація. У статті здійснено аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури з питань освіти дорослих в цілому та навчання іноземних мов дорослої аудиторії зокрема; надано визначення понять «освіта дорослих», «андрагогіка», «дорослість». Проаналізовано теоретичні основи навчання іноземних мов дорослих, визначено основні фактори, що впливають на ефективність засвоєння мови, та систематизовано основні принципи навчання дорослих. У статті виокремлено характеристики дорослого слухача як суб'єкта вивчення іноземних мов, висвітлено ряд підходів до їх класифікації та надано більш детальну характеристику деяким з них. Розглянуто роль викладача в організації навчання дорослої аудиторії та визначено завдання в контексті їх професійної діяльності. З'ясовано, що провідною роллю викладача є роль фасилітатора та модератора. Окремо представлено класифікацію ролей викладача у процесі навчання іноземних мов. Охарактеризовано зміст, організацію та умови інтерактивного навчання, розглянуто класифікації інтерактивних технологій вітчизняних дослідників за формами навчання. Особливу увагу приділено принципу групової взаємодії та організаційним етапам групового навчання дорослих, яке автори розглядають як сприятливе середовище для ефективного вивчення іноземної мови. Систематизовано результати інтерактивного навчання та наведено приклади його різноманітних форм і методів. Систематизовано ознаки, функції та переваги тих інтерактивних методів, які забезпечують ефективне навчання іноземних мов дорослих. Зокрема, розглянуто методи кейс-навчання, ділової навчальної гри, проєктів та розглянуто форми кооперативного методу навчання. Крім того, у статті визначено роль сучасних освітніх технологій у процесі удосконалення мовленнєвих та мовних навичок дорослих, а саме переваги використання мультимедійних засобів навчання для успішного оволодіння іноземними мовами.

Ключові слова: андрагогічний підхід, навчання дорослих, іноземні мови, інтерактивне навчання, методи навчання.

GRYGORIEVA Tetiana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of the English Language, Zhytomyr Ivan Franko State University, 40, Velyka Berdychivska str., Zhytomyr, 10002, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3228-2033>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3708575/grygorieva-tetiana/>

MYKHAILOVA Oksana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of the English Language and Primary ELT Methodology, Zhytomyr Ivan Franko State University, 40, Velyka Berdychivska str., Zhytomyr, 10002, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2999-8583>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3414003/oksana-mykhailova/>

HUMANKOVA Olga – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of the English Language and Primary ELT Methodology, Zhytomyr Ivan Franko State University, 40, Velyka Berdychivska str., Zhytomyr, 10002, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1294-8371>

ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3703114/olga-human-kova/>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.5>

To cite this article: Grygorieva, T., Mykhailova, O., Humankova, O. (2021) Interaktyvni metody navchannia inozemnykh mov doroslykh [Interactive methods of teaching foreign languages to adults]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 12 (44), 36–45, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.5>

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO ADULTS

Summary. *The article analyzes the scientific resources in Pedagogics of Ukrainian and foreign scholars who have carried out their research in the field of adult education; the meaning of “adult education”, “andragogy”, “adulthood” have been defined. Theoretical issues of teaching foreign languages to adults have been analyzed, the main factors that influence the effectiveness of foreign language acquisition have been clarified and the essential principles of teaching adults have been structured. The article singles out the distinctive characteristics of an adult learner; highlights some approaches to their classification and presents a few of them in more detail. In terms of adult learning organization the role of a teacher and his main objectives have been outlined. It is stated that the key role of a teacher is that of a facilitator and moderator. Apart from that the article represents the classification of teacher roles in the process of teaching foreign languages. Furthermore, the content, organization and conditions of interactive learning have been outlined and classification of interactive techniques which are appropriate to language learning have been described. The main attention is drawn to the principle of group collaboration that is defined by the authors as a favourable environment for successful language learning. The possible results of interactive studies are outlined and a few examples of its methods and forms are offered. The methods represented in the article contribute to the effective teaching and learning processes and possess a clear structure, functions and benefits. Such methods as case-study, role-plays and project have been researched. The role of modern technologies in education is depicted from other scholars’ perspectives. However, the part which they play, multimedia techniques in particular, to improve adults’ language skills is not diminished by the authors of the article.*

Key words: *andragogy approach, teaching adults, foreign languages, interactive teaching, methods of teaching.*

Вступ. Сучасний етап змін у системі освіти України зумовлений потребою створення інноваційної особистісно-орієнтованої парадигми освіти та необхідністю використання інтелектуально-творчого потенціалу людини для професійної діяльності у всіх сферах життя. Однією з вимог до освіти, що висуває новітнє суспільство, є формування конкурентоспроможної, професійно компетентної особистості, яка здатна швидко адаптуватися до змін і самостійно приймати критичні рішення. Як наслідок, виникає потреба у реалізації нових підходів до процесу навчання.

Проблема розвитку освіти дорослих в Україні розглядається на державному рівні. Аналіз Проекту Закону України «Про освіту дорослих» від 07 вересня 2020 року засвідчує про інституалізацію освіти дорослих у національній системі освіти України. У Проєкті визначено, що освіта дорослих – це освіта, яку доросла особа здобуває з метою особистісного та професійного

розвитку, адаптації до соціальних, економічних та інших змін в суспільстві (МОН, 2020). У цьому контексті науково-дослідна робота Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України має вагомий внесок у розвиток освіти дорослих в Україні. На базі Інституту створено громадську науково-педагогічну організацію «Академія педагогічної майстерності та освіти дорослих», одним із завдань якої є здійснення науково-просвітницької діяльності у сфері андрагогіки та розвиток професійного саморозвитку упродовж життя особистості.

Необхідність підвищення кваліфікації дорослої людини викликана метою удосконалення своїх знань, умінь і навичок для ефективного виконання професійних завдань та прагненням до потенційного кар'єрного зросту. У цьому контексті актуальність вивчення іноземної мови набуває особливої ваги для різних верств дорослої аудиторії, щоб забезпечити їх більш успішну соціальну інтеграцію у змінене, а тому й нове для них суспільство. Аналіз досліджуваної проблеми дає підстави стверджувати, що одним з важливих напрямів та обов'язковою умовою ефективної реалізації особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів у навчанні іноземних мов дорослих є застосування інтерактивних методів навчання. Саме усвідомлення переваг використання та обізнаність у критеріях відбору інтерактивних технологій навчання дорослих набуває особливої значимості й актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади навчання дорослих висвітлюються в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників: І. Воробець, І. Зязюн, П. Джарвіс, С. Коваленко, Л. Лук'янова, А. Нокс, Н. Ничкало, В. Полуйко, Л. Сігаєва та інші. Індивідуально-психологічним особливостям засвоєння іноземних мов дорослими присвячені дослідження Т. Грехема, І. Зель, У. Ріверс, А. Роджерса, К. Тітмуса. Інтерактивні технології навчання іноземних мов досліджують К. Кейлор, Л. Пироженко, О. Пишко, О. Пометун, Л. Хіл, А. Циркаль та інші.

Мета статті – висвітлення найбільш ефективних інтерактивних методів навчання іноземних мов дорослих та особливості їх використання в освітньому процесі. Поставлена мета реалізується через ряд завдань. По-перше, розглянути особливості навчання дорослих, а саме: характерні ознаки, що відрізняють дорослих від учнів молодшого віку; стилі навчання та пізнавальні стилі дорослих слухачів, які сприяють ефективності та успішності в оволодінні іноземною мовою; роль і значення особистості викладача в організації навчання дорослої аудиторії. По-друге, розглянути зміст та особливості організації інтерактивного навчання і по-третє, виокремити інтерактивні методи навчання дорослих, які сприяють ефективному навчанню іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Дослідження зарубіжного досвіду освіти дорослих показує неефективність використання педагогічних принципів, які успішно реалізуються в процесі навчання дітей і підлітків. У цьому контексті доцільно зупинитися на особливостях андрагогічного підходу в навчанні дорослих. Так, зарубіжні дослідники розглядають андрагогіку за такими складниками: 1) можливість вибирати предмет навчання самостійно; 2) усвідомленість слухачем сутності процесу навчання; 3) визначення власного стилю, напряму та часових меж навчання; 4) наявність соціального досвіду (Gravells, 2008; Griffin, 1984). У вітчизняній науці андрагогіка розглядається як педагогічна наука, що займається теоретичними і практичними проблемами освіти і виховання дорослих (Болтівець, 2001).

Своєю чергою на основі аналізу наукових праць «дорослість» можна визначити як певний етап життєвого циклу людини, який характеризується наявністю досвіду, ідеалів і цінностей, бажанням до подальшого саморозвитку особистості, що усвідомлює свої права та обов'язки та має чітко визначену роль у суспільстві.

Аналіз літератури з теми дослідження дозволив нам виокремити основні принципи навчання дорослих (Schwartz, 2015; Дубасенюк, 2013; Андрагогіка, 2017):

1. Навчання дорослих є вибіркоким, елективним. Це означає, що студенти прагнуть отримати виключно знання, в яких вони вбачають значущість, важливість і, як наслідок, зацікавленість.
2. Навчання дорослих є особистісно-орієнтованим. Дорослі беруть на себе відповідальність за своє навчання шляхом визначення навчальних потреб, окреслення мети і цілей, вибору типу навчання, збирання матеріалів та оцінювання свого прогресу.
3. Принцип корегування невідлого досвіду попереднього навчання.

4. Проблемно-орієнтований підхід до навчання є найбільш характерним для дорослих слухачів. Зміст навчання має безпосередньо втілюватись у їх життя, відповідати їх життєвим проблемам і ситуаціям.

5. Навчання дорослих є самостійним навчанням, під час якого саме самостійна діяльність слухачів стає основним видом навчальної діяльності дорослих.

6. Навчання дорослих вимагає системності, тобто дотримання відповідності цілей, змісту, форм, методів, засобів навчання та оцінки результатів.

7. Навчання дорослих є рефлексивним, що передбачає свідоме ставлення слухача до навчання.

8. Принцип затребуваності результатів навчання практичною діяльністю учня.

9. Навчання дорослих має сприяти вдосконаленню особи, що навчається, розвивати її здібності до самонавчання.

10. Принцип спільної діяльності.

Визначення принципів навчання дорослих ґрунтується на психолого-педагогічних особливостях аудиторії слухачів відповідної вікової групи, як-от: фізіологічні характеристики, рівень самооцінки та емоційний стан, здатність оцінити свої можливості, життєвий та професійний досвід, часові межі навчального процесу, мотиваційний чинник, стилі навчання і здібностей, черговість змін та етапів розвитку (Григор'єва, 2010).

Серед усіх особливостей дорослих слухачів мотиваційна характеристика та здібності визначаються основними факторами, які сприяють вивченню іноземних мов дорослими. До мотиваційних чинників відносять особисті або соціальні причини, наприклад: підвищення кваліфікації, здобуття вченого звання, кар'єрне зростання, соціальне визнання оточення, працевлаштування або навчання за кордоном тощо.

Наступний фактор для успішного оволодіння іноземною мовою – здібності – базується на твердженні, що набуття знань, умінь і навичок з компетентностей іноземної мови залежить від загального рівня володіння рідної мови, особливих здібностей та переважаючих розумових здібностей.

У ході дослідження було з'ясовано, що під час організації навчання дорослих широко використовується циклічна емпірична модель Девіда Колба (Experiential Learning Model). Згідно з цією моделлю дорослі навчаються за одним з чотирьох способів: через досвід, спостереження та рефлексію; за допомогою абстрактної концептуалізації та шляхом активного експериментування. Спочатку навчання відбувається з набуття конкретного досвіду, який містить матеріал для рефлексивного спостереження. Потім нові знання проходять процес експериментальної перевірки в різних ситуаціях. Зазначимо, що процес навчання може розпочатися з будь-якого етапу і відбувається циклічно.

Важливого значення у цьому контексті набуває роль дорослого слухача в процесі навчання. Існує ряд підходів до класифікації слухачів відповідної вікової групи: за індивідуальним підходом до навчання (активісти, рефлексори, теоретики, прагматики), за здібностями (учні-серіалісти, учні-холісти), за стилями навчання (зростаючий, інтуїтивний, «спеціаліст», всебічний, (не)зацікавлений, структурно-(не)залежний, за пізнавальними стилями (індуктивний, дедуктивний).

У контексті навчання іноземних мов дорослих, на наш погляд, доцільно зупинитись коротко на ролях дорослих слухачів за окремими класифікаціями. Так, згідно з класифікацією за індивідуальним підходом до навчання «активісти» використовують експеримент як основний метод отримання нових знань, «рефлексори» в будь-якій галузі знань вибудовують струнку теорію або концепцію з метою подальшого її використання для отримання нової інформації, «прагматики» всі набуті знання перевіряють на практиці, тоді як для «теоретиків» опрацьовані джерела є лише підґрунтям для їх практичного застосування. Кожен представник цієї класифікації характеризується своїми сильними та слабкими сторонами, особливостями поведінки, вимогами до процесу навчання і до його учасників. На практиці дорослий, який надає перевагу тільки одному стилю навчання, зустрічається рідко. Зазвичай кожному дорослому слухачеві притаманні елементи всіх стилів (Григор'єва, 2010).

Класифікація дорослих слухачів за здібностями ґрунтується на протиставленні учнів-холістів і учнів-серіалістів. На думку автора, учень-серіаліст характеризується наступними навчальними стратегіями, як-от: поступове засвоєння знань (від часткового до загального), впевненість

і почуття комфортності залежить від рівня усвідомленості лінійних процесів, неспроможність створити або уявити цілісну картину. На відміну від серіалістів, холісти здатні до відтворення цілісної картини за окремими фрагментами, схильні до повторення, перебільшування і помилок, проявляють більшу зацікавленість за умов тематичного навчання (Григор'єва, 2010).

Під час організації процесу навчання необхідно враховувати той факт, що в групі обов'язково будуть слухачі, які надають перевагу різним стилям навчання. Тому завдання вчителя полягає в тому, щоб використовувати такі методи навчання, які б зацікавили всіх тих, хто навчається, допомагати їм застосовувати переваги свого стилю навчання і тим самим компенсувати слабкі сторони.

Аналіз науково-педагогічної літератури надав можливість з'ясувати, що як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники розглядають інтерактивне навчання як форму організації пізнавальної діяльності, спосіб пізнання, який можливий виключно під час спільної діяльності студентів. Характерними ознаками такої діяльності є взаємодія один з одним, обмін інформацією та спільне вирішення проблем, моделювання ситуації, оцінювання своєї поведінки та дій інших, занурення в реальну атмосферу ділового співробітництва. У ході такого навчання використовуються інтерактивні технології та методи навчання.

Слід зазначити, що інтерактивні методи навчання відповідають особистісно-орієнтованому підходу, за яким викладач і той, хто навчається, є суб'єктами навчального процесу. У цьому контексті вважаємо за необхідне розглянути роль викладача у процесі навчання дорослих. Найбільш доцільною для навчання дорослих іноземних мов вважаємо класифікацію А. Роджерса (2002), відповідно до якої викладач може виступати в ролі лідера групи (leader of the group), керівника або організатора процесу навчання (teacher), членами групи (member of the group), спостерігачем (audience). В залежності від обраної ролі викладач виконує ряд функцій для ефективного управління навчальною діяльністю. Однак останнім часом роль викладача дорослих розглядається більше як фасилітатор (той, хто допомагає) або модератор (той, хто консультує).

Викладачі дорослих повинні чітко усвідомлювати завдання в контексті їх професійної діяльності, а саме: постійне оновлення знань слухачів, створення сприятливого середовища для навчання, стимулювання та підвищення мотивації, заохочення дорослого до здійснення діагностики власного рівня професіоналізму.

Раціональний вибір ролі у процесі організації навчання дорослих сприятиме налагодженню сприятливої атмосфери, узгодженню позицій та довірливих стосунків.

Особливістю навчання з використанням інтерактивних освітніх технологій є реалізація освітнього процесу не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення шляхом практичного застосування.

Подальшого розгляду у межах дослідження потребують методичні принципи, етапи та умови організації інтерактивного навчання. До основних методичних принципів інтерактивного навчання іноземних мов дорослих відносять:

- ретельний відбір навчальної, професійної лексики, умовних понять; можлива розробка глосарію;
- всебічний аналіз практичних прикладів професійної діяльності дорослого слухача;
- забезпечення неперервного візуального контакту з усіма слухачами;
- активне використання технічних засобів навчання;
- підтримка активної взаємодії та сприятливого мікроклімату в групі;
- розробка індивідуальних завдань;
- виконання ігрових ролей з урахуванням індивідуальних творчих та інтелектуальних здібностей;
- навчання пошуку вирішення проблем або прийняття рішень в умовах регламентованого часу.

Організація інтерактивного навчання передбачає врахування наступного:

- тема, мета і завдання заняття повинні мати проблемний характер;
- формування мотиваційної готовності слухача і викладача до взаємодії;
- створення спеціальних ситуацій, які змушують дорослих інтегрувати свої зусилля для вирішення проблеми;
- сприяти рівноправному співробітництву;

- використання лексичних та інтонаційних засобів для ввічливого спілкування;
- розвиток умінь і навичок аналізу групової роботи та самоаналізу.

Для успішної організації інтерактивного навчання слід визначити обов'язкові її умови: довірливе ставлення між усіма учасниками процесу навчання (викладач – слухач; слухач – слухач); панування демократичного стилю; співробітництво в процесі спілкування; урізноманітнення форм і методів; включення зовнішньої та внутрішньої мотиваційної діяльності.

Згідно з робочою класифікацією інтерактивних технологій за формами навчання, авторами якої є Л. В. Пироженко та О. І. Пометун (2004), інтерактивні методи можна розподілити на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації діяльності студентів: інтерактивні технології кооперативного навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань.

У межах тематики нашого дослідження перераховані інтерактивні технології сприяють ефективному навчанню іноземних мов дорослих. Вважаємо за потрібне розглянути більш детально способи навчання дорослих у групах, принцип групової взаємодії, організаційні етапи групового навчання, групові форми організації навчального процесу.

Отже, насамперед викладач повинен усвідомлювати, що групи мають як переваги, так і недоліки для навчання. З одного боку, група слугує сприятливим середовищем для засвоєння спільного досвіду та перевірки знань. З іншого боку, діяльність групи може провокувати домовленість, марнотратство часу та зусиль на обговорення, задоволення від невдач іншої сторони і часто діяльність, яка несумісна зі спільним навчанням [Heimlich, 1996].

Зазначимо, що під груповою взаємодією розуміється організація навчальної діяльності дорослих на основі їх ціннісно-орієнтованої єдності. Навчання дорослих в умовах групової взаємодії суттєво впливає на формування їх ціннісних орієнтацій, а саме: посилюється мотивація навчання та навчально-пізнавальна активність дорослих студентів; налагоджуються колективні стосунки; підвищується персональний статус членів групи.

Серед організаційних етапів залучення студентів до роботи у групі варто виокремити наступні:

- групи можуть забезпечувати атмосферу підтримки для індивідуальної практики, експериментів та інновацій, допомагають їй учасникам переосмислити і змінити своє ставлення і підходи до навчання, водночас демонструючи більш різноманітні ідеї та думки, ніж ті, що працюють індивідуально;

- завдання викладача полягає в організації роботи групи з метою забезпечення всіх цих процесів. Як тільки дорослі почнуть довіряти один одному в групі, вони будуть проявляти більшу зацікавленість і бажання брати участь в навчальних ситуаціях і завданнях;

- під час організації ефективної роботи у групі викладач може стикнутися з деякими труднощами, які має подолати: наявність у групі домінуючого (або пасивного) слухача; вияв небажання слухачів працювати самостійно; утворення підгруп усередині групи; виникнення неприпустимих норм поведінки у групі; залучення нових студентів; наявність слухачів, які не бажають приєднуватися до навчальної діяльності у групі (Григор'єва, 2010).

Отже, результати інтерактивного навчання можна сформулювати наступним чином:

- 1) інтенсифікацію процесу розуміння, засвоєння і творчого застосування набутих знань під час вирішення практичних задач / завдань;

- 2) підвищення мотивації та залучення учасників до вирішення проблем, що спонукає їх до подальшої пошукової активності;

- 3) формування і розвиток аналітичних здібностей, неординарного мислення, власного бачення проблемної ситуації та виходу з неї; розвитку вмінь толерантного та доброзичливого ставлення до опонентів;

- 4) виявлення нових можливостей учасників навчального процесу, удосконалення їх компетентностей через свідоме переживання індивідуальної та колективної діяльності, результатом якого є накопичення досвіду та усвідомлення цінностей;

- 5) застосування гнучкого контролю рівня засвоєння знань та практичних умінь;

- 6) формування навичок планування.

У порівнянні з іншими методами інтерактивні орієнтовані на домінуючу активність дорослих у процесі навчання, а завданням викладача є створення умов для їх ініціативи. Таким чином, інтерактивні методи базуються на психологічних механізмах посилення впливу групи

на процес засвоєння кожним учасником досвіду взаємодії та взаємного навчання. Такі методи є інноваційними освітніми технологіями.

Ми погоджуємось з думкою А.Ю. Циркаль (2013), що технології інтерактивного навчання можуть бути залучені до проведення заняття в аудиторії або за її межами у формі позакласового заходу. Методика проведення заняття є активною, відбувається у сприятливій атмосфері, і навіть пасивні студенти прагнуть бути активними учасниками.

До інтерактивних методів навчання дорослих іноземним мовам можна віднести: «мозковий штурм», рольова гра, дебати, групова дискусія, інтерв'ю, кейс-навчання, метод групових проєктів, екскурсія, навчальні майстерні, тренінги.

Різноманітність форм і методів інтерактивного навчання не дозволяє у межах роботи надати детальну характеристику кожному з них. Розглянемо інтерактивні методи, які відповідають критеріям, що зазначені вище.

До технологій ситуативного моделювання належить метод кейс-навчання або «кейс-стаді» – особливий вид методу аналізу конкретних ситуацій. Кейс-стаді передбачає самостійну роботу з науковою літературою, навчальною інформацією, документами. Використання методу «кейс-стаді» необхідно здійснювати під час порівняльного аналізу або під час надання декількох поглядів. Попередньо вивчивши інформаційний пакет навчального матеріалу (кейс), у ході такого заняття дорослі студенти колективного займаються пошуком нових ідей, а також з'ясовують оптимальні механізми та шляхи їх реалізації.

Серед основних функцій дорослих слухачів у ході застосування методу «кейс-стаді» можна виокремити: ознайомлення з матеріалами кейса в зазначені строки; брати активну участь в обговореннях, дискусіях та виступах; обґрунтувати свою точку зору з наведенням прикладів зі свого досвіду; співпрацювати з іншими членами групи та викладачем, з повагою і толерантністю ставиться до альтернативних точок зору; пошук форм і шляхів використання отриманих знань та умінь в професійній діяльності.

Функції викладача можна представити наступним чином: розробка моделі проблемної ситуації (в суспільстві, державі, у реальному житті суб'єкта); вибір місця кейса в структурі заняття або всього навчального курсу; підготовка ключових запитань для активізації мислення та спільної діяльності; ознайомлення слухачів з метою та правилами роботи із заданою ситуацією; забезпечення головного вектору дискусії, надання підтримки і допомоги в міркуваннях та підведенні підсумків.

Переваги методу «кейс-стаді» є: 1) розвиток умінь мислити логічно і послідовно, оперативно приймати рішення, висловлювати аргументувати і доводити свою точку зору; 2) удосконалення навичок критичного оцінювання думки; 3) здатність до саморозвитку та професійного зросту на основі аналізу власних і чужих помилок.

Гра як метод навчання дорослих іноземним мовам дає можливість: сформулювати мотивацію до навчання (особливо на початковому етапі навчання); оцінити рівень підготовки того, хто навчається; оцінити рівень сформованості навичок шляхом здійснення поточного або підсумкового контролю.

У науково-методичній літературі розрізняють три основні групи ігор: ділові, рольові та організаційно-діяльнісні.

Ділова навчальна гра являється моделюванням професійної діяльності та рольовою взаємодією їх учасників, з дотриманням правил гри, у певний умовний час, з розігруванням ролей та оцінюванням.

У ході організації навчальної діяльності в діловій грі варто звернути увагу на її характеристики, а саме: наявність імітаційної моделі об'єкту; розподіл ролей та обов'язків учасників; взаємодія учасників та напрацювання рішень всією групою; реалізація всього ланцюжку рішень в процесі гри; альтернативність рішень.

Зазначимо, що рольова гра передбачає діяльність дорослих слухачів відповідно до обраних ними ролей, керуючись не запропонованим сценарієм, а характером своєї ролі та логікою її поведінки. Рольова гра дозволяє імпровізацію для визначення напрямку та результату гри, тоді як ділові ігри структуровані та регламентовані. Крім того, у рольовій грі рольове навантаження або завдання можуть не співпадати, навіть суперечити одне одному, на відміну від ділової гри, де гравці працюють на досягнення спільної мети. Наступною особливістю рольових ігор є той факт, що однакові ролі в заданій ситуації можуть програтися

декількома учасниками, що дозволяє проаналізувати переваги та недоліки різних варіантів поведінки.

Перевагами рольових ігор є розвиток особистісних якостей особистості, важливих для професійної діяльності, таких як креативність, гнучкість, вміння знаходити компромісні рішення, аргументувати свою точку зору, заохочувати до співпраці. Використання рольової гри у процесі навчання ІМ дорослих є ефективним інтерактивним методом, який допомагає відпрацювати варіанти поведінки в тих ситуаціях, в яких може опинитися той, хто навчається. В той же час це можливість реалізації знань, умінь і навичок автентичних ситуацій міжкультурного спілкування.

Метод кооперативного навчання є технологією інтерактивного навчання в малих групах. Схема кооперативного навчання передбачає розподіл групи на декілька малих груп, кожна з яких отримує завдання та інструкції. Робота кожної групи полягає в самостійному опрацюванні поставленого завдання, успішний результат якого зумовлений діяльністю кожного члена групи.

Кооперативний метод навчання може бути реалізований у наступних формах:

1. Навчання в командах досягнень (мета – спільне пізнання, оволодіння необхідними знаннями; результат – вся група знає, чого досяг кожен учасник).

2. Метод jigsaw «Пила» (кожен учасник малої групи працює з окремим фрагментом спільного завдання).

3. Метод Learning Together «Навчаємося разом» (кожна мала група отримує тільки частину одного спільного завдання всієї навчальної групи; оцінювання роботи малої групи залежить від досягнень кожного студента).

4. Метод нумерації студентів (студенти роблять повідомлення згідно зі своїм номером у малій групі).

5. Метод “Six Thinking Hats” «метод шести капелюхів» (кожна мала група умовно співвідноситься з кольором капелюха, за яким закріплене певне завдання: білий – фокусування уваги на інформації; жовтий – пошук переваг та оптимістичний прогноз події або ситуації; чорний – виявлення недоліків; червоний – опис емоцій, відчуттів з елементами здогадок; зелений – пошук альтернатив; синій – підбиття підсумків).

До різновиду кооперативного навчання дорослих відносять метод проєктів, метою якого є набуття знань та умінь у процесі самостійного планування і виконання практичних завдань – проєктів. Використання проєктного навчання сприяє розвитку комунікативних і дослідницьких умінь (збір, обробка та аналіз інформації, проведення експерименту, з'ясування причинно-наслідкового зв'язку, укладення висновку) і розвитку системного мислення. Сутність методу проєктів полягає в прагматичному спрямуванні на результат, який можна застосувати в практичній діяльності в реальному житті.

Варто зазначити про суттєвий вплив сучасних освітніх технологій на ефективність навчання ІМ дорослих. Сучасні технології в освіті – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, використання проєктних методів, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні курси іноземних мов, створення презентацій у програмному середовищі Open Office Impress, Microsoft PowerPoint, використання ресурсів всесвітньої мережі Internet. Мультимедійні засоби навчання являють собою перспективний і високоефективний механізм, що дозволяє опрацьовувати та представляти більшу кількість інформації, ніж традиційні джерела інформації. Слід також пам'ятати, що мультимедійні засоби навчання, які використовуються в навчальному процесі, повинні відповідати системі психологічних, дидактичних та методичних вимог (Циркаль, 2013).

Заохочення дорослої аудиторії до використання мультимедійних засобів навчання та роботи з ними сприятиме вдосконаленню їх комунікативних навичок, успішній реалізації набутих знань і умінь у професійній діяльності, більш швидкій адаптації до інформаційного суспільства.

Висновки. У процесі дослідження виявлено, що з метою оптимізації навчального процесу особлива увага надається врахуванню особливостей навчання дорослих, а саме: визначальних характеристик дорослого слухача, принципів реалізації навчання дорослих; розвитку комунікативних умінь дорослих під час вивчення іноземної мови.

Використання інтерактивних методів навчання забезпечує високу мотивацію, міцність знань, творчість, комунікабельність, дух суперництва і водночас командний дух, взаємодію,

взаємоповагу, свободу мислення і самовираження, що зумовлює їх ефективність у процесі навчання іноземних мов.

Позитивним результатом дослідження вбачаємо той факт, що обґрунтовані провідні положення навчання дорослих та адекватний вибір інтерактивних методів навчання іноземних мов можуть бути використані викладачами ЗВО та інститутів післядипломної освіти.

Подальшим перспективним дослідженням вважаємо аналіз інтерактивних технологій під час дистанційного навчання дорослих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрагогіка в системі сучасного людинознавства. *Наукова бібліотека ТНПУ імені Володимира Гнатюка* : веб-сайт. URL: <http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php/en/virtual-exhibitions/1931-andragogika> (дата звернення: 16.04.2021).
2. Болтвівець С.І. Андрагогіка. *Енциклопедія сучасної України* : електронна версія. Київ, 2001. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=44105 (дата звернення: 16.04.2021).
3. Григор'єва Т.Ю. Методичні рекомендації щодо використання британського досвіду підготовки вчителів-філологів до навчання дорослих у вітчизняній педагогічній практиці : Методичні рекомендації. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 48 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/6602/1/10gtumrv.pdf> (дата звернення: 02.04.2021).
4. Дубасенюк О.А. Передумови розвитку андрагогіки як чинника особистісного та професійного зростання дорослого. *Андрагогічний вісник*. 2013. № 4. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12822/1/17.pdf> (дата звернення: 23.04.2021).
5. МОН пропонує для громадського обговорення Проект Закону України «Про освіту дорослих». *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-osvitu-doroslih> (дата звернення: 02.04.2021).
6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. Київ, 2004. 192 с.
7. Циркаль А.Ю. Огляд найбільш цікавих інтерактивних методів на заняттях з англійської мови. *Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі* : зб. наук. статей. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. С. 350–360. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1146> (дата звернення: 14.03.2021).
8. Gravells Ann. Planning and Enabling Learning in the Lifelong Learning Sector : 1 edition : Learning Matters Ltd, 2008. 134 p.
9. Gravells Ann. Preparing to Teach in the Lifelong Sector : 3 edition : Learning Matters Ltd, 2008. 120 p.
10. Griffin Colin. Curriculum Theory in Adult and Lifelong Education. London – Sydney : Croom Helm, 1984. 218 p.
11. Heimlich, J.E. Constructing Group Learning. *Learning in Groups : Exploring Fundamental Principles, New Uses, and Emerging Opportunities, New Directions for Adult and Continuing Education*. 1996. No. 71. P. 41–49.
12. Rogers A. Teaching Adults. Open Univ. Press, 2002. 293 p.
13. Schwarts M. Engaging Adult Learners. *For Learning and Teaching Office*: Ryerson University, 2015. URL: <https://www.ryerson.ca/content/dam/learning-teaching/teaching-resources/teach-a-course/engaging-adult-learners.pdf> (Last accessed: 13.03.2021).

REFERENCES

1. Andragogika v systemi suchasnogo liudynoznavstva [Andragogy in the system of modern human science] [in Ukrainian] Naukova biblioteka TNPU imeni Volodymyra Hnatiuka: web-site. URL: <http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php/en/virtual-exhibitions/1931-andragogika> (Last accessed: 16.04.2021).
2. Boltivets S. I. (2001). Andragogika [Andragogy]. *Encyklopediia suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine (electronic version)*. Kyiv. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=44105 (Last accessed: 16.04.2021).
3. Grygorieva T. Yu. (2010). Metodichni rekomendatsii scshodo vykorystannia brytanskogo dosvidu pidgotovky vchyteliv-filologiv do navchannia doroslykh u vitchyzniani pedagogichnii praktytsi: Metodichni rekomendatsii [Recommendations in Methodology on how to put British experience of preparing teachers of philology into Ukrainian pedagogical practice: Recommendations in Methodology]. Zhytomyr: ZDU im. I. Franka, 48 p. [in Ukrainian]. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/6602/1/10gtumrv.pdf> (Last accessed: 02.04.2021).
4. Dubaseniuk O.A. (2013). Peredumovy rozvytku andragogiky yak chynnyka osobystisnogo ta profesiinogo zrostannia doroslogo [Prerequisites of andragogy development as a factor to personal and professional growth of an adult]. *Andragogichny visnyk*, 4, 26-33 [in Ukrainian]. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12822/1/17.pdf> (Last accessed: 23.04.2021).
5. MON proponuie dlia hromadskogo obgovorennia Proekt Zakonu Ukrainy «Pro osvitu doroslykh» [Ministry of Education and Science of Ukraine suggests the civil discussion on The Draft Law of Ukraine «On adult education»]. *Ministry of Education and Science of Ukraine*: web-site. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/>

mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovoren nya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-osvitu-doroslih (Last accessed: 02.04.2021).

6. Pometun O., Pyrozhenko L. (2004). Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnologii navchannia [Contemporary lesson. Interactive teaching technology]. Kyiv, 2004. 192 p. [in Ukrainian].

7. Tsyrcal A. Yu. (2013). Ogljad naibilsh tsikavykh interaktyvnykh metodiv na zaniattiakh z angliiskoi movy [Review of the most interesting interactive methods at the English lessons]. Suchasni metody vykladannia inozemnoi movy profesiinogo spryamuvannia u vyshchii shkoli [Modern methods of teaching a foreign language for professional purposes in higher education]. Kyiv : NTUU. P. 350–360. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1146> (Last accessed: 14.03.2021).

8. Gravells Ann (2008). Planning and Enabling Learning in the Lifelong Learning Sector: 1 edition : Learning Matters Ltd, 134 p.

9. Gravells Ann (2008). Preparing to Teach in the Lifelong Sector: 3 edition: Learning Matters Ltd, 120 p.

10. Griffin Colin (1984). Curriculum Theory in Adult and Lifelong Education. London – Sydney: Croom Helm, 218 p.

11. Heimlich, J. E. (1996). Constructing Group Learning. *Learning in Groups : Exploring Fundamental Principles, New Uses, and Emerging Opportunities, New Directions for Adult and Continuing Education*. No. 71. P. 41–49.

12. Rogers A. (2002). Teaching Adults / A. Rogers. Open Univ. Press, 293 p.

13. Schwarts M. Engaging Adult Learners (2015). *For Learning and Teaching Office: Ryerson University*. URL: <https://www.ryerson.ca/content/dam/learning-teaching/teaching-resources/teach-a-course/engaging-adult-learners.pdf> (Last accessed: 13.03.2021).

Стаття надійшла до редакції 26.05.2021